

ultio divina eum invasit: ita ut putrefactum totum corpus ejus in pediculos solveretur: licet tamen a negotiorum administratione non penitus absteret. Nam decem ante obitum diebus *Putolanis* leges, quibus Rempublicam suam gerent, scripsisse dicitur. Et pudice mortis suae *Granium* quendam e magistratibus *Putolanorum*, qui pecunia, quam municipio debebat, solutionem differre spe propinque mortis Sullae dicebatur, se coram laqueo occidi imperavit: ita in ipsa fere morte levitatem exercens. Nam ut ipse magistratus, vel Princeps reorum supplicis adiret, licet nostris moribus receptum, dignitati eorum minus convenire videtur. Dum autem negotio illi intentus Sulla prae ira vociferatur, & corpus jactat, magnam vim sanguinis profudisse, & nocte sequente morte obiisse dicitur anno aetatis sexagesimo exacto *a*. Cadaver ejus, multum reluctante *Lepido* Consule, per Italiam in lectica aurea & certo Regum apparatu Romam perlatum est: atque ibi celeberrima plene pompa funeris in Campum Martium delatum, & ibi crematum *b*. Voverat id Sulla, ne idem sibi fieret, quod *Mario*, cujus sitas reliquias apud Anienem dissipari iusserat: idque eo magis notandum est, quod *Hadrienus* in gente *Cornelia* sepultura cadaverum obtinuerunt

a. Nam.

a Appian. Civ. L. 1. p. 416. *b* Ibid. n. 318.
c *Cic. de L. II. cap. 22. Vg. Max. L. IX. cap. 22. sup. 1.*

a. Nam male quidam hinc eliciunt, ante Sullam nulla cadavera apud Romanos fuisse cremata; cum ejus rei mentio jam in *Legibus XII. Tabularum*; & alibi occurrat *b*. Hic finis fuit Sullae, viri sane fortis: sed qui superbia, avaritia, crudelitate omnes homines suae aetatis superavit: & qui horrendum illud proscriptiois exemplum in Rempublicam indaxit. Ita ut merito, Sullam victoria sua Rempublicam afflixisse vi veritatis victus *Cicero* dixerit *c*; quem tamen optimatum partibus addictum fuisse jam vidimus, & porro videbimus.

CAPUT QUARTUM.

Bellum civile Lepidi.

QUO anno Sulla obiit Consulatum gesserunt *M. Aemilius Lepidus*, & *Lutarius Catulus*; qui statim inter se differentes universum etiam Populum in partes traxerunt. Lepido obrigerat provincia Gallia Transalpina: sed antequam eo proficisceretur, legem promulgavit, qua proscriptos a Sulla revocari, & illa ejus omnia rescindi jubebat: Et jure sane egisse videtur Lepidus, quod quidem proscriptos attinet; cum plerisque eorum & praecipue eorum liberis manifestissima

K. 6.

cer.

a *Plin. H.N. LVII. c. 54. b* *Vid. Kirchmann. de Fun. L. 1. c. 20. c* *Vid. eum de Or. II. c. 6. & in Cuij. III. c. 10. d* *Flor. L. III.*

certe & atrox injuria a Sulla facta esset. Exstat oratio, quam ipsi tribuit *Sallustius*, quae & in Sullam, & in perpetuos dignitatis Sullanæ propugnatores invehitur. Verum, cum in ea oratione ita loquens inducatur Lepidus, tanquam vivo etiamnum Sulla eam habuisset, & liberrime illa tum Sullam, tum amicos ejus perstringat, videtur potius ex ingenio Sallustii profecta, quam ab ipso Lepido fuisse habita. Et creditum fuit, Lepidum revera Sullæ partes agere fuisse contentum. Quod autem totam ejus causam attinet, verum quidem est omnem mutationem in Republica esse periculosa, & boni civis esse, ut præsentium rerum statu contentus sit. Attamen non nimis debet urgeri ea sententia; quia ita nunquam emendatio aliqua insignior in Republica obtineri possit: imo potius, dum, ut sit, præstans erroribus subinde novi accedunt, necessarium profusum est, ut tandem ad interitum vergat Respublica. Sed quicquid tandem de hujus causæ justitia, vel injustitia dicendum sit, Lepidus concionibus suis in spem novarum rerum erecta civitate profectus est ad exercitum; & brevi tempore maximam Italiam partem subegit, Galliam Cisalpinam etiam duce *Bruto* (hic pater fuit *M. Bruti*, qui princeps conjuratum in *Cæsarem* fuit) cum exercitu obansens. Et, licet collega ejus *Catulus* moder-

a *Fragm. L. I. Hist.* b *Plut. Rom. p. 626*
c *Plut. d. l.*

REIPUB. ROMAN. LIB. VIII. 229
modestie ac justitie laude ea tempestate in civitate excelleret, tamen, cum togæ, quam militiæ, præstantior haberetur, Pompejus potius adversus Lepidum est missus. Sed, dum hic castra ad Mutinam habet *Bruto* opposita, Lepidus Romanam contendit cum omnibus copiis: (& revocatus erat a Senatu a rationem ceptorum redditurus) atque cum magno terrore Populi secundum Consulatum petiit. Sed error ille discussus est literis a Pompejo allatis, sine pugna bellicæ esse contentum. Beatus enim exercitu suo, ut videtur, minus istius se fidei Pompeji tradidit, ejusque iussu in oppidulum quoddam Gallie circa Padum recessit: ubi postero die immisso per Pompejum quodam *Geminio* est interfectus, non sine magna Pompeji infamia. Lepidus ipse victus & Italia ejectus est in Sardiniam, ubi brevi, sive morbo, sive animi dolore, periit; quod super cladem suam etiam stuprum uxoris ex epistola quadam compertisset. Præcipua pars exercitus ejus *Perpennæ* ductu ad *Sextorium* per venit in Hispaniam: ita ut de bello civili in Hispaniam translato jam nobis dicendum sit.

a *Appian. Civ. L. I. num. 418.* b *Wald. Pl. M. N. 111. c. 36. & 53.* c *ibi Pintianus c. App. t. d.*

CAPUT QUINTUM.

De bello Sertoriano.

S. I. Oc-
caso bel-
li..

S. I. **F**uerat Q. Sertorius vir fortissi-
mus inter præcipuos Duces Ma-
rianarum partium, & Quæstor olim in
Gallia Cisalpina belli Marfici tempore a &
prudētia & fortitudinis tantam laudem
meruerat, ut ei theatrum ingredienti Po-
pulus plausit: qui honor pline singu-
laris paucissimis præstari solebat. Atque eo
tempore in prælio aliquo contra Gallos,
ut videtur, alterum oculum amisit. Tri-
bunatum tamen plebis petens per factio-
nem Sullanam repulsam tulit; ita ut se
libenter Cinnanis iunxerit. Verum mo-
derate semper & clementer rebus pro-
prietatis usus, cum collapsas partes in Ita-
lia imprudentia & crudelitate Mariano-
rum cerneret, in Hispaniam, quam pro-
vinciam dudum ex Prætura sortitus fue-
rat, profugit; atque ibi primores comi-
tate, plebem tributorum levatione sibi
conciliavit: & summa diligentia omnia,
quibus ad bellum opus erat paravit, sal-
tatum etiam Pyrenæum per *Julium Salmato-
rem* sex millibus armatorum obsecrans.

S. 2. Res
in His-
pania
ante hoc
tempus
gestæ.A. U.
672.

a *Plur. Sert. p. 569.* b *Appian. Civ. L. 1.*
n. 402.

tam confecto bello Numantino provin-
ciam a, cum dure ea a Romanis haberetur,
(& habuimus jam ejus rei exemplum:
L. VII. c. 3. S. 2. & alibi) sæpius jugum
excute conata est. Nec alios puto fuisse
motus, quos scriptores Romani *Larro-
cinia* vocant: forte, quod non satis vi-
rium habentes Hispani per subitas potius
incurfiones, quam justa acie res gerere co-
gerentur. Ita Marius, si Appiano fides e-
um Lusitanis bellum gessit; & Celtiberis
quorum opera aduersus Lusitanos usus fue-
rat; non procul *Colenda* † oppido sedes
assignavit. Et *Didius* Consul A. U. 655. in
Hispania citiore grave bellum gessit;
quando Tribunus sub eo. meruit Serto-
rius d; vicitque pluribus præliis Hispanos
Didius e, viginti millibus Vaccrorum de-
lectis; & *Termiso*, magna urbe; ex loco
turo in planitiem translata; idque ea qui-
dem lege, ne ab incolis muniretur. Inde
Colenda urbe capta cives omnes sub corona
vendit: & Celtiberos; quos modo dice-
bam, turpissima perfidia amicitia spe-
cie deceptos trucidavit: cui tamen, ac si
egregie res gessisset, triumphus est conce-
sus; sed hoc anno demum 660 factum est,
ut ex Capitolinis Tabulis patet: ubi etiam
legitur *P. Licinus Crassus* eodem anno
triumphasse de Lusitanis: quod etiam an-
no 655 fecerat *L. Cornelius Dalabella* .
Sed . . .

a *Vid. Supr. L. VI. c. 3. b Plut. Mario p. m.*
408: c *Herit. num. 314. † Ita vocat Appian.*
d *Plut. Sertor. p. 60. e Liv. lib. 70. p. 106.*
f *p. 46.*

Sed omnes hæ victoriæ, vel valde sè-
ves, vel proflus fide fuisse videntur:
nam, licet etiam per *Nasam* *A. U. 659.*
Hispaniæ quosdam principes, qui rebel-
labant, supplicio contumptos, uribus
dirutis, dicat *Obsequus a;* videmus an-
no sequente *C. Valerium Flacum* Consi-
lem Prætoribus in Hispaniam auxilio ef-
se missum *b.* Hic, jam Proconsul, *A.*
U. 661. Celtiberis castris *Belgedæ* urbis po-
pulum graviter punivit, qui Senatum
juum de hoc a Romanis recusantem cum
ipsis sublellis cremaverat. Etiam ex duo-
bus denariis hujus *Valerii Flacci* colligit
Pighius, cum feliciter in Hispania res
gessisset: & exhibet alterum *Ch. Vaillantius*
e eleganti sane typo; sed quem mi-
nus recte de alio quodam *Valerio Flac-*
co explicat. Eodemque anno Consul *Per-*
perna *Scipioni* in administratione Hispa-
niæ ulterioris succedens res bene gessisse
videtur: cujus itidem nummum citat *Pi-*
ghius, & edidit *Vaillantius d.* Sed an-
nis sequentibus nihil jam memoratu di-
gnum in Hispania gestum invenio, us-
que dum Anno Urbis 670c, ut dictum
est, *Q. Sertorius* eo confederet; ubi
jam ingens ejus nomen erat ob res,
quas Tribunus militum ibi fortiter ges-
serat.

§. 3. Bel-
lum
cum ipso
Sertorio.

A. U.

672.

a. 50. b *Appian. Her. num. 312.* c *Cæsar*
Valeria n. 16. d *G. Perper. n. 3.*

ret a: & hic *Proconsul* in denariis argenteis nominatur, quos citat *Pighius*, & expressos dat *Vaillantius b*. Hic primum, eum inexpugnabilem Julium videret, ad radices montium Pyrenæorum consilii inops confedit: sed mox, cum Julius a *Calpurnio* quodam *Lanario* per insidias obtruncatus esset, *Annius* in Hispaniam penetravit; *Sertorius* vero se imparem sentiens in *Mauritaniam* fuga trajecit. Sed inde a barbaris, & Hispania a Romanis prohibitus ad *Viryfam* insulam navigavit, & navibus quibusdam piraticis ex *Cilicia* sibi junctis præsidium. *Anni* in *Pityusa* insula oppressit. Mira porro narratio est, quam hic *Plutarchus* subiicit, nempe *Sertorium* (qui hostibus suis impar erat) per fretum *Gaditanum* delatum fuisse in oram Hispaniæ, quæ Oceanum spectat; atque ibi incidisse in nautas, qui ex insulis *Atlanticis* eo delati fuerant. Ex iis eum intellexisse, eas insulas, quæ eadem *Fortunæ* dicuntur, distare ab *Africa* duodecies centena millia passuum, & coelo ac solo frui beatissimo; ita ut mirificum desiderium *Sertorium* cepere eas insulas incolendi; verum a *Cilicibus* nihil nisi prædam querentibus fuisse destitutum. Et posset aliquis credere, has insulas non alias fuisse, quam quæ *America* objacent, nisi illæ multo longius ab *Africa* abessent: nam sexaginta circiter gradibus, sive nongentis miliar-

a *Plut. Sert. p. m. 973*. b *C. Agria num. 21*.

laribus Germanicis proximas insulas ab Africa distare puto: quae faciunt passuum tricis sexies centena millia. Sertorius igitur, ne etiam reliqui ejus milites dilaberentur, Africanorum quorundam principum inter se dissidentium litibus se immiscere statuit; eodemque etiam exercitum miserat Sulla, cujus Ducem *Paccianum* in acie interfecit, & copias ejus sibi junxit. Tum rebus ex sententia ordinatis a Lusitanis evocatur, ut in eos imperium susciperet: qua occasione usus simitima Hispaniam sibi subjecit, non minus comitate morum, quam fortitudine usus. Et praeterea dolum apud barbaros animos ad superstitionem pronos efficacissimum adhibuit. Hinnulum enim cervinum coloris candidi a venatoribus ipsi etiam suis militibus oblatum (& ut secretum servarent venatores, jussit) ita mansuetum reddiderat, ut vocantem audiret, & euntem ubique sequeretur, castrensem strepitum nihil metuens. Ergo hanc cervam a Diana sibi donatam hinxit; & ab ea se de futuris moneri adjevit. Idque ut facilius crederetur, felicitas ejus faciebat & virtus; qua parvis copiis ingentes Romanorum exercitus prostravit, Didii nempe, *Cotta*, Domitii (hic ab *Herculejo* Sertorii quatuor victus est a) *Mantii*, *Thorani*que qui Metelli legatus erat: ipsumque Metellum Proconsulem eo adegit, ut *L. Lollium* e Gallia Narbo-

Narbonensi suppeticas ei ferre cogeretur: quemadmodum etiam Domitium ex citiore Hispania cum copiis suis accessiverat a. Michridates fortitudine Sertorii & successibus ejus auditis foedus cum Sertorio de mutuo auxilio pepigit b; ut jam narravimus. Verum opera pretium est hic addere, quanto animo hoc negotium foederis tractaverit Sertorius. Cum enim auxilio oblato petiisset Mithridates, ut Asia possessio, qua foedete cum Romanis facto cesserat, ipsi iterum confirmaretur, Sertorius Senatu suo coacto (Senatum sibi fecerat) ex praecipuis exulum aliisque cum plerisque accipendas esse condiciones censeret, nequaquam id probavit. Sed Cappadociam quidem & Bithyniam si occuparet Mithridates, nihil id quidem se curate affirmavit, quippe quae nihil ad Populum Romanum attinerent: provinciam vero, qua contra jus Populum Romanum spoliaverat, negavit permittiturus esse, ut ea in potestatem Regis relaberetur: cum amplificandam victoriis suis Republicam, non minuendam esse, praese ferret. Fertur responso illo audito cohorruisse Mithridates & dixisse ad amicos, Quas tandem in Senatum sedens leges nobis scribit Sertorius, qui ad ultimum Oceanum summosque fines regno nostro parit, & tentantibus Aetiam denunciat bellum? Metellum autem, qui

jullis.

a Sallust. Hist. L. II. Liv. epit. 90. Euseb. L. VI. c. 1.

a Sallust. Hist. L. I. nam de eo ibi videtur agi. b Cic. pro Mur. c. 15. c Plur. Sert. p. m. 379. seq. Appian. Civ. L. I. n. 418.

justis & statariis pugnis potius quam velitationibus assuetus erat, continuis incursionibus, levibus prællis, prohibendo commeatum adeo fatigavit, ut, quo se verteret, nesciret: ita ut Metellus omnia incommoda, quæ victos vexare solem, patetetur; Sertorius in fugando infestantium frueretur commodis. Barbaris etiam in summa admiratione erat, quod & viros ad disciplinam Romanæ militiæ, & pueros ad Græcarum Latinarumque literarum scientiam firmaret: quos tamen revera obsides fidei parentum suorum habebat; idque imperiti humanitatem vocabant, cum pars servitutis esset. Et sane multi barbarorum se, una cum cadente Imperatore mortem obituros esse, iurjurando obstrinxerant. Advenit his temporibus in Hispania Perpenna, qui partium Sertorianarum erat, cum magna pecunia & militum copia. Hic ipse per se bellum cum Metello gerere constituit: verum a militibus coactus, præsertim cum Pompejus jam montes Pyrenæos transcendisse diceretur, se cum quinquaginta tribus cohortibus Sertorio junxit. Cumque etiam cuncti fere circa Iberum fluvium ad partes ejus transflessent, coegerunt Sertorium invitum, ut illis permitteret signa cum hostibus conferre: sed, ut conjecerat, fugati postea dicto magis audientes fuerunt.

[S. 4. Ed.]

§. IV. Sed jam a duobus celeberrimis
In:pe-

a Vid. Tacit. Agric. c. 1.

Imperatoribus cum Sertorio bellum gelum & regebatur, Metello veteri Imperatore, & Pompejo adolescente Pompejo: & plurimæ urbes confestim ad obedientiam Romanorum redire cogitabant, cum subito ad Casertum casus eorum impetum represit a. Obsidebat eam urbem Sertorius; Pompejus vero cum omnibus copiis ad opem ei ferendam contendit; sed peritæ militaris, qua pollebat Sertorius, Pompejum urbis pereuntis spectatorem esse coegit. Urbem captam Sertorius incendit; nulla quidem crudelitate, sed ut contemptum & invidiam apud barbaros Pompejo crearet. Varia inde, & vario eventu certamina acciderunt. Nos unum tantum memorabimus memoria maxime dignum. Id factum est ad Sucronem: ubi dum e dextro cornu ad sinistram, quod urgente Pompejo laborabat, festinat Sertorius, & res ibi collapsas restituit; ita ut parum abfuerit, quin Pompejus ceperet, interim sinistram cornu Afranius pepulit; & milites ejus castra Sertorii diripiunt. Sed hic inruere a victoria sua reversus, & in Afranii copias incomptas & prædæ intentas incidens ingentem edidit stragem. Verum postea die exercitu in aciem ducto cum etiam Metellum adesse sensisset, receptum cecinit dicens, *Hunc puerum ego, nisi unus illa supervenisset, verbis castigatum dimissem Romanam.* Inde alio adhuc prælio commisso fugere coactus fuit, sed

a Plut. Sert. p. 577.

sed brevi tempore per legatos aliis copiis
 conscriptis auctior in hostes suos rediit
 a: & comneatum intercipiendo Pompe-
 jum ad summas angustias redegit. Met-
 tellus, cum se aperta victoria hoc bel-
 lum conficere posse desperaret, ad artes
 viro generoso indignas convertit, & in-
 gens primum in caput Sertorii pronun-
 ciavit: ac ridiculus maxime erat, quod
 quum verbis Sertorium contemneret,
 eodem tamen tempore, si vel leve ali-
 quod incommodum ipsi intulisset, præter
 modum efferebatur: cum contra Serto-
 rius patris amantissimus, & in ea rever-
 ti emixtissime cupiens ingenti animo non
 aliter uteretur Hispanis proceribus, quam
 si florentissima rerum suarum conditione
 viveret, cum tamen & armis & pecunia
 & oppidis Hispania sustentaretur. Vo-
 rum Perpenna interim non contentus
 sermonibus malignis per omnes occasiones
 Sertorio nocere, etiam acerbis suppliciis
 & tributorum exactionibus provincialium
 animos a Sertorio alienabat b, quasi e-
 jus jussu hæc omnia committerentur: ita
 ut passim seditiones per oppida Hispa-
 niæ orientur: & ita ad veram servitiam
 in Hispanos exercendam Sertorius inci-
 tabatur. Tandem a Perpenna pluribus-
 que conjuratis turpiter in convivio, ad
 quod a Perpenna erat invitatus, & su-
 per mensam hospitalem interfectus est:
 & properaverat ejus necem, quod unus
 ex

a *ibid.* p. 579.
 Plin. *ibid.* p. 581.

ex conjuratis *Mantius* arcanum illud a-
 masio cuidam suo enunciaisset. Ita casu
 Sertorio Hispanorum plerique se Pom-
 peji & Metelli fidei permiserunt. Paulo
 post a Pompejo captus Perpenna, ut vi-
 tam proferet, pollicitus est, se offensa-
 rum literas a viris principibus ex Urbe
 scriptas, quibus Sertorius in Italiam e-
 vocabatur. Pompejus vero prudentia,
 quæ ætatem ejus superabat, omnes illas
 epistolas neque a se, neque ab aliis le-
 ctas concremavit: & Perpennam inter-
 fecit, ne ipse eorum, qui eas epistolas
 scripserant, nomina ederet; atque ita Se-
 natus, vel invitus supplicium de iis su-
 mere cogeretur; aut ipsi in desperatio-
 nem versi novas seditiones excitarent.
 Hic finis fuit Sertorii, viri non tantum
 fortissimi; sed pudicissimi simul, tempe-
 rantissimique.

● CAPUT SEXTUM.

*De bellis cum Thracibus & Illyriis
 & Dalmatis.*

S. I. **V**idimus Libro septimo capite sex. S. 1. *Rel-*
 10, de Scordiscis & Triballis *la cum*
 (hipprope Mæsie superioris populi fue- *Thraci-*
 runt, in qua regione etiam Scordiscos a- *bus.*
 lli collocant) triumphasse Minucium;
 quod factum est A. U. 650. ad quem Pi- *A. U.*
 ghius refert ea, quæ paucissimis apud *650.*
 Florum a & Julium Obsequentem b le-
 guntur.

a *L. III. c. 4. b c. 42.*

guntur. *Pisacen* nempe Rhodopen *Caucasumque* montes penetrasse dicit Florus, nugator strenuus, stupendo errore Caucasum in Thraciam transferens. Obsequens nihil aliud, quam Thracas in Macedonia subactos dicit. Sed nequaquam perdomitas fuisse has gentes patet, quod Cicero dicitur, A. U. 655. C. *Sentio* Praetore gravissimam omnium barbarorum in Macedonia defectionem evenisse; qua *Densileanus* natio Praetorem tutata sit. Et videtur *Sentius* paulo post ultionem de barbaris sumpsisse, cum *Obsequens* bsequentibus *Contulibus* *Mrios* & *Dardanos* subactos esse dicat: (nam *Masor* pro *Medis* ibi legit *Pighius*; sed etiam *Strabo* L. VII. n. 326. 328. *Medos* in his regionibus collocat) quos tamen *Medos* an *Mrios* iterum A. U. 661. Macedonia provinciam cuente vastasse idem *Obsequens* asserit. Et dubito, an non ea, quae de *Sentio* Praetore notavimus, ad hunc annum referenda sint; cum in *epitome Livii septuagesima* legatur, C. *Sentium* Praetorem contra Thracas infeliciter pugnas: nam hoc nomen ibi & *Sigionis* & *Jo*: *Frid*. *Gronovius* ex veteribus libris substituunt pro C. *Geminio*, quod antea legebatur. *Rurhus* A. U. 664. & sequentibus Thracas populabundi Macedonia incurrerunt. Et A. U. 668. dum de conditionibus cum *Archelao* *Mithridatis* duce agitur, *Sulla*, ne miles otiosus cessaret, Thracum populos

a In *Pis.* c. 34. *beat.* 47. *ctap.* 52. d *Liv.*
epit. 74. 76. 81. 82.

pulos Macedonia assidue incurstantes variis praeliis concidit: nam videtur se *Ariarathi*, vel *Arcathia*, ut aliis dicitur, *Mithridatis* filio contra Romanos junxisse. Nec *Cn. Dolabella* *Cneo* filio Praefule Macedonia obtinente ea provincia ab incursum Thracum libera fuit. Et forte injuriis suis & rapinis Praefides Romanorum, quod saepe factum est, calamitatibus hisce provincias involverunt: nam hic ille est *Dolabella*, quem *Julius Caesar* adolescens repetundarum accusavit: neque eo minus illi triumphus honor concessus est anno Urbis sexcentesimo septuagesimo quinto, vel sequente. Distinguendus est hic *Dolabella* ab alio *Cneo Dolabella* *Lucii* filio; qui anno praecedente accusante adolescente *M. Scauro* repetundarum damnatus est ex *Cilicia* provincia; quique legatum *Proquatore* habuit *C. Verrem* f. illum accusationibus *Ciceronis* celebrem factum. Sed jam Anno Urbis sexcentesimo septuagesimo quarto *Ap. Claudio* Consuli Macedonia provincia obtigerat; qui anno sequente eo profectus demum anno sexcentesimo septuagesimo sexto Thracas Macedonia populantes multo praeliis vicit; & in *Sarmatas* usque pervenit. Sed *Obsequens* i varie dimicasse dicit: *Eutro-*
Tomi, ll L pios

a *Epit.* 83. *Vid.* *Eutrop.* L. V. c. 7. b *Vid.* *Appian.* *Mithr.* n. 193. 196. *seq.* *Plur.* *Sulla* p. m. 458. c *Cic.* *pro* *Pont.* c. 16. d *Suet.* *Jul.* c. 4. e *Vid.* *Cic.* *Pis.* c. 16. f *Vid.* L. in *Perr.* c. 17. g 38. g *Liv.* *epit.* 91. h *Flor.* L. III. c. 4. i e. 58.

plus a levia praelia contra varias gentes
 quae *Rodopam provinciam* incolabant (& *ita etiam brevitarium Sexti Ruffi*) habuisse;
 atque ibi morbo mortuum esse referunt.
 Appio A. U. 678. successit *G. Scribonius*
Curio cum ingenti sane exercitu: nam apud
 Frontinum *b* legitur, eum ex quinque le-
 gionibus unam tumultuantem severe coer-
 cuisse. Hic Dardanos *e*; & quidem, jux-
 ta Eutropium, ad Danubium utique, vi-
 cit; triumphumque meruit *e*; cum tamen
 tentatarum superiore bello gentium vim
 declinaret: imo tenebras saltuum expave-
 fecerat *d*. An vero hinc per annum unum
 vel alterum otium in his regionibus fue-
 rit; an vero inopia scriptorum res eo tem-
 pore gestae ad nos non pervenerunt, du-
 bium mihi est. *Marco* certe *Lucullo* (qui
Varro etiam dicitur) anno Urbis 678. Ma-
 cedoniam obtigisse provinciam; auctor est
 Eutropius. Sed hic verius est annus sex-
 centesimus octogesima *e*. Et quidam,
 Curionem anno demum 681. res modo
 narratas gestisse volunt. Hoc certe ex frag-
 mentis historiarum Sallustii *f* scimus, eum
 quibus potuit modis, pecunias *deltas*, si-
 ve *promissas* coegisse.

S. 2. A. *II.* Sed postea Idem M. Lucullus *Bes-*
lia bel- *ses*, qui sub Hermo monte habitabant,
is cum primis Romanorum bellum intulisse di-
Thraci- *citur*; coique in ipso monte Hermo in-
lus & *gen-*
finiri-
mit.

a Lib. VI. c. 2. *b* Lib. IV. c. 1. ex 45. c. Liv.
 epit. 95. d Cic. in Pis. cap. 19. c. Vid. Schotr. in
 Suppl. Ann. Pighii A. 680. f Sall. Hist. l.
 II. cap. Sen. p. 307. ed. Plant. 1765.

genti praelio superasse *a*; & plurimas in-
 de civitates, tum in media regione, tum
 ad oram Ponti Euxini sitas Romanis sub-
 jecisse; ita ut meritum inde triumphum
 retulerit. Florus ad *Tanum* & *Maotin*
 paludem pervenisse dicit; quod inceptum
 auctorem arguit. Et optandum fu-
 isset Romanis, non veriora fuisse, quae
 de horrenda eorum in victos & captivos
 frevitia adjungit. Inde rursus nihil per
 plures annos de bellis in his regionibus
 gestis reperitur: nisi quod anno sexcentesi-
 mo nonagesimo secundo, ut videtur, *G.*
Antonius, qui Ciceronis in Consulatu
 collega fuerat, & cui Cicero provincia
 Macedonia cesserat *b*, parum prospere in
 Thracia bellum gessisse dicitur *c*: & post
 biennium ex ea provincia reverfus a *M.*
Calio accusatus fuit *d*. Et sane multa
 damna provinciae intulerat; & Dardano-
 rum, atque aliarum finitimarum gentium
 agros populatus eos contra se venientes
 expectare non sustinuit *e*: sed quasi ad
 aliud negotium avocaretur cum equitibus
 recessit; pedites circumventos barbari re-
 gione sua egerunt omni praeda exutos.
 Atque idem contra *Mysia* socios ausus
 (*Mysia* dicit Dio, ut saepe etiam alii praer-
 fertum Graeci) a *Bastarnis Scythis*, qui
 Moysis auxilio adventabant, superatus
 turpiter profugit. Defendit eum Cicero *f*;

L 2 sed

a Eutrop. l. VII. c. 10. *Sex. Ruf. Ann. Marc.*
 L. XXVII. c. 3. *b* *Plut. Cic. p. m. 866. c. Liv.*
 epit. 103. d *Cic. pro Cal. c. 2. c. Dio LXXXVIII.*
 f ad *Att. L. l. n. 11.*

344
 sed fere invitus: eaque ipsa defensione C. Cæsaris, qui Consul ejus anni erat, odium meruit *a*; cum temporum statum deplorasset *b*, ut alibi latius videbimus. Antonio hunc in administratione Macedoniae successit C. *Ottavius*, qui Augusti Imperatoris pater fuit; & non minore justitia, quam fortitudine provincie præfuisse traditur *c*. Imo Imperator ex ea appellati meruit *d*: monetur M. Cicero fratrem suum *Quintum Ciceronem*, qui eodem tempore ex Prætura Asiæ obtinebat, & nimis Isaacundæ ac savitæ accutabatur, ut hunc sibi vicinum Octavianum facilitate & lenitate imitaretur. Anno sexcentesimo nonagesimo quinto & sequentibus (nam hic ea absolventis, quæ de Thracia & finitimis regionibus ad terminum usque, quem nobis statuimus, dicenda sunt) *L. Piso* Consul ex lege Clodii Tribuni plebis (qui Consulatum gratiam largas provincias iis tribuendo captabat) Macedoniae habuit simul cum imperio in Achajam, Thessaliam, Bœotiam, Græciam; quas provincias, si Ciceroni credimus, grandi pecunia a Clodio emptas obtinuit. Sed nescio sane, an omnibus iis, quæ de Pisonæ, Clodio, *Gabinio*, similibusque, tum alibi, tum maxime in orationibus suis habet Cicero, tuto satis fidere possimus: cum & oratorio more

a *hæc* in *domo* c. 26. *b* *Suet. Jul. cap. 20.*
c *Suet. Aug. cap. 3.* *d* *Vellej. L. II. cap. 59. ad*
Quint. fr. L. I. num. 1. *f* *Plur. Civ. p. m. 876.*
g *Cic. de prov. cons. c. 4.*

more crimina exaggerare videatur; & quæ forte recte fecerunt, elevare, cum internecinum plane odium inter ipsos esset; & eorum maxime opera Cicero in exilium fuisset missus. Hoc tamen certum esse videtur, Cæsarem jam tum majora, quam ferret libertas, animo agentem in hoc negotio hominibus foedissimis fuisse, ut sibi eorum operam in iis, quæ meditabatur, addictam haberet. Nam vulgo notum est, has artes plane esse necessarias iis, qui miseram illam cupidinem honorum animo foveat: ita ut nesciam quo colore hominibus ambiosis animus generosius tribui possit; cum ad humillima quæque consilia se dimittere cogantur, ut votorum suorum potiri possint. At nos pergamus. Anno decimum sexcentesimo nonagesimo octavo ex Senatusconsulto ob provinciam male administratam revocatus *Piso* successeorem habuit *Q. Ancharium* ex Prætura in Macedoniae missum. Cum vero bellum civile non diu postea insecutum sit, & *Livii*, *Sallustii*, aliorumque qui horum temporum historiam scriperunt, monumenta perierint, de levioribus hisce bellis pauca memoratu digna invenimus. Et hoc non levi argumento mihi est, antea fere semper hæc bella a Præfidiis provinciarum fuisse excitata, ut & prædandi occasionem & triumphi spem haberent. Jam vero inter gravissimas illas turbas & bella civilia, quibus undique

totum concutiebatur imperium, non videtur fuisse auri gentes illas exterarum suarum contra cives constituendarum cura lacessere; cum quisque verum suarum cura occuparentur: ita ut quiescentibus Romanis etiam quieti fuerint barbari. Cæso demum Julio Cæsare video M. Brutum res contra Thracas, sed parum prospere, gessisse ^a. Deinde Anno Urbis septingentesimo decimo quarto *L. Marcius Censorinus* Consulipis Kalendis Januariis ex Macedonia triumphasse in tabulis Capitolinis legitur: qui ita anno precedente iussu M. Antonii Triumviri bellum in ea regione gesserit. Nam eum hoc tempore partem exercitus, ut eum dicitur simul & exerceat, adversus Dardanos Macedoniam incuriare solitus misisse, auctor est Appianus ^b. Denique anno septingentesimo vigesimo sexto *Marcus Licinius Crassus* in hisdem Tabulis ex Thracia & *Getis* triumphasse memoratur. Nam a *Cæsare Octavianus*, qui eodem anno primum *Augustus* appellatus est, in Macedoniam missus Crassus e contra *Dacæ* & *Bastarnas* bellum gessit. Hiemum Dannubium primum, mox Hamum montem transgressi in Thraciam Romanis federatam irruerant: sed eos solo virum suarum terrore Crassus regione ea expulit. Imo ultra regionem eorum invalit, oppidumque unum & alterum, licet non sine aliqua suorum clade,

REIPUB. ROMAN. LIB. VIII. 247
de, cepit. Inde etiam *Bastarnas* fugavit, Rege ipsorum *Daldone* manu sua cæso; spolia opima *Jovi Feretro* relaturus, si propriis auspiciis rem gessisset. Verum solius jam *Augusti* auspiciis omnia bella tractabantur ^a. Crassus Myrorum etiam totam gentem subegisse dicitur: at vereor, ut certa ea fama fuerit, cum videam, non tantum, eum cum magno illud labore & periculo fecisse: verum præterea in regione subacta hiemare non fuisse ausum; & a *Thracibus*, per quos, ut per amicos iter faciebat, plurima incommoda fuisse passum: quæ tamen non prohibuerunt, quin, ut vidimus, triumphus ipsi decretus fuerit. Et alia præterea feliciter in ea regione gessisse Crassum a *Di* one traditur: sed quæ iam ad scopum, quem nobis proposuimus, nihil pertinent.

§. III. Postremum bellum in Illyrico gestum fuerat a *Metello* Consule A. U. 634. ut dictum est *L. VII. c. 6. §. 1.* Inde longissima quiete ea regio gavisa fuisse videtur, ad annum certe Urbis 695. quam finitime regiones frequentibus bellis quaterentur. Quod enim *Pighius* ad A. U. 677. ex paucissimis verbis trahenti e libro secundo *historiarum Salustii* elicit, eo anno *Cn. Aufidium Orestem* Praetorem gravia bella in Illyrico gessisse, levi sane tibicine niti videtur. Et *Cæsar* quidem eo anno 695. *Gallias* & *Illyricum* provincias obtinuit ^b: sed magno suo

L 4 malo

§. 3. *Bel-*
la eius
Illyrii.

^a *Liv. epit. 122. b Civ. L. 1. n. 715. c Digb. L. 51. p. 312. ed. reg. d Horat. Od. L. IV. Od. XIV. n. 33. Ovid. Trist. Lib. II. v. 173.*

^a *Dio l. d. b Suet. Jul. cap. 22. Dio L. 38. p. 38. ed. reg.*

malo gentes bellicosas lacessivit, dum se rebus eorum per ambitionem immiscet. Scilicet Dalmatæ, & alii Illyriorum populi Liburnis *Promona* urbem eripuerunt: (siquidem recte hoc nomen apud Appianum legitur) ergo Liburni se Romanis dedentes ad Cæsarem fuga pervenerunt: qui statim per legatos eos, qui urbem ceperant, hortatus est, ut eam Liburnis restituerent. Cumque mandata Cæsaris negligerent barbari, exercitum ingentem in regionem eorum intulit, qui ab Illyriis oppressus est: quod paullo ante civilis belli initium factum fuisse Appianus narrat: ita ut Cæsar illam Romanorum cladem tum vindicare non poterit. Sed anno jam sexcentesimo nonagesimo nono in Illyricum profectus fuerat Cæsar, quod a *Pirustis* finitimam partem provincie incursionibus vastari audiebat. Verum Pituus privato consilio incursionis ista factas esse dicentibus obsides imperavit; & arbitros inter civitates constituit. Atque huic provincie Anno Urbis 704. C. Antonium & legatum suum Proprietorem praefecit: sed de ejus, & successorum ejus rebus gestis in historia belli civilis dicendum erit; cum illud tantum hic addiderimus, Gabinium Anno Urbis 704. magnas satiscopias ad Cæsarem in Illyricum adducentem ab Illyriis exsum esse, ita ut ipse cum paucis evaderet, Illyriique maximis.

ximis spoliis potirentur: qui illud ex desperatione quadam fecerant, quod metuerent ob ea, quæ antea egissent, ne Cæsaris victoria res eorum plane perderentur. Anno Urbis septingentesimo septimo missus est eo a Cæsare cum legionibus & magno equitatu *P. Vatinius*: (apud Appianum male legitur *Atinius*, in editione quidem *Ampelodamensis* Anno 1670.) cum legati jam Illyriorum veniam actorum a Cæsare deprecantes accerbius excepti fuissent. Vatinius tamen mandato Cæsaris nihil aliud, quam tributa quædam parva imposuit, & obsides recepit. Sed interfecto Cæsare nec tributa ultra persolvere, nec obsides dare voluerunt: Vatiniumque praelio superatum Dyrrachium recedere coegerunt: qui nihilominus de Illyriis triumphasse in tabulis Capitolinis legitur. Atque ipse de rebus in provincia gestis in epistola quadam ad Cicertonem gloriatur. Et tum M. Antonius, cui Macedonia decreta erat, antequam a Populo Gallicam invito Senatu impetrasset, illam fratri C. Antonio tradidit: qui eam, ut sibi notam, maxime exoptasse videtur; cum Cicero b. false rideat fortitionem provinciarum ab Antonio factam: quippe qua ipsi fratribusque ejus, & aliis, quos amicos habebat, ex provincie evenerint, quas quique sibi cupiverat. Et antequam a Cæsare jam M. Bruto destinata fuerat: huc eo profectus ab *Horensio* Pratore.

L. 5.

a App. Illyr. n. 761. b Cæsar. B. G. L. V. c. 1. & Liv. epis. 110. Vid. Dion. L. 51. p. 177. ad. Lat. 8. Appian. Civ. L. 14. n. 453.

a ad Famil. L. V. n. 9. 10. b Phil. III. c. 10.

tore jam eam acceperat a: & exercitium,
 licet a C. Antonio ad seditionem excita-
 retur, in officio continere b. Sed quis fi-
 nis ibi Bruti fuerit, alibi a nobis narra-
 bitur. Anno Urbis septingentesimo deci-
 moquarto. *C. Aquinus Pollio*, cum M.
 Antonio auspicijs Illyricum obtineret, tu-
 multuantes Parthinos aliquod praelii com-
 peticuit c; eosque gregibus, armis, agris
 multavit d: ita ut hic ex Dalmatia,
 quemadmodum Marcius, de quo dixi-
 mus, eodem anno ex Macedonia, trium-
 phum meruerit. Tamen jam dudum tu-
 Dalmatia subacta fuisse dicitur: nam pra-
 tere e, quae *L. VII. c. 6.* diximus, refert
 Entropius e, *Cn. Cosconium* Proconful-
 tem circa annum Urbis 674. magnam par-
 tem Dalmatia subegisse, Salonas cepisse:
 & composito bello Romam post bien-
 nium rediisse. Sed de eo bello non temere
 quiddam apud alios auctores reperiri
 recte, puto, ad Entropium notavit *Gla-
 rianus*. Nisi huc trahendum sit, quod est
 in Ciceronis *Cluentiana c. 35. Caji*, nam
 ita ibi legitur, Cosconii literis planum-
 factum esse, legionem in Illyrico a *Bul-
 bo* quodam esse sollicitatam. Nec deinde
 de hac regione aliquid, quod ad no-
 scopum faciat, notatum invenio, nisi
 quod jam de Afrinio Pollione diximus; auc-
 talia, ut commodius forte in historia
 bellorum civilium narrari possint: do-
 nec.

a *Plur. M. Bruto p. m. 995. b Dis L. 47*
 c *Id. L. 48. p. 256. ed. reg. 2548. d Flor. L. 17*
 e. 12. e *L. VI. c. 4.*

nec A. U. 719. vel sequente itequm arma
 sumpturunt. Nam legimus, eo tempore
 Dalmatas vicinalique gentes a Caesare
 fuisse subactas a ductu primum *Agrippae*,
 deinde ipsius Caesaris nec tamen sine lan-
 guine victoriam obtinuerunt Romani:
 quippe cum & ipse Caesar vulneratus
 sit; & severo disciplinae militaris exem-
 plo adversus eos, qui ordines deseruis-
 sent, usi deberent. Hinc ad consularum
 gerendum Romam profecturus cum pro-
 consulari potestate de bellum confici-
 endum reliquit *T. Statilium Taurum*:
 qui Dalmatas fame & populationibus ita
 fatigavit, ut reverso post consulatum
 Caesari se sponte tradiderint. Et licet
 gentium harum ferocissimi *Iapudes* ultra
 Alpes incoleotes diutissime Romanorum
 armis resisterint; tandem tamen succubue-
 runt. Ita ut A. U. 724. de Iapudibus,
 Dalmatis, Panthonicis, Gallis Augustus
 triumphaverit. Verum anno demum sep-
 tingesimo quadagesimo tertio per-
 domitos fuisse Dalmatas, auctor nobis
 loquax est *Vellejus Paterculus b.*

CAPUT SEPTIMUM.

*De bellis cum Allobrogibus, vicinisque
 populis.*

CUm Liguribus & Gallis Inalpinis
 bella supra capite quarto libri *postre-*
dentis ad annum usque sexcentessimum qua-
 L 6

a *Epit. Liv. 131. seq. b L. II. cor. 3. ibi Lips.*

dragefimum quartum perduximus. Eius capitis §. secundo addere debueramus, Fabium devictis *Allobrogibus* *Allobrogicum* fuisse dictum. Et hæ regiones diu satis post illa tempora quietæ fuisse videntur, neque aliquid quod observari mereatur de iis reperio ante annum Urbis 663. quo C. *Cæcilius Metellus* in Gallia Transalpina *Salvios* rebellantes vicisse dicitur. qui forte occasione belli *Marfici* ad rebellandum sunt usi. Partem Provincie hæc gens incoluit circa *Massiliam*: ita ut non dubitem ob viciniam etiam *Ligures* & *Allobroges* huius belli aliquam partem fuisse. Et simile quid dicendum videtur de rebus quas C. *Valerius Flaccus* Prætor Anno U. 670. in ea provincia gessit: nam cum bellum, & quidem celebrius paulo gessisse ex *Cicerone* patet: qui eum *Imperatorem* vocat. Et ad hunc *Flaccum* *Pighius* refert nimum, qui victoriam exhibet; & nomen *Imperatoris* *Flacco* tribuit. Idem nimum, sed male explicatus, videri potest apud *Cl. Vaillantium*: quæquam & ipse eundem *Ciceronis* locum citet. Rursus A. U. 676. M. *Fontejus* (*Pighius* M. vocat) Prætor Gallie *Narbonensis* Pompejo cum exercitu in *Hispaniam* eunti auxilio fuisse videtur, reprimendo, præter *Vocantios* & *Arvernos*, etiam *Allobroges* & coloniam *Narbonensem* obsidione liberando: ut ex oratione, qua *Fontejum* de-

fen-

a *Aseon. ad All. l. in Verr. c. 7.* b *Liv. epit. 73. c* *pro Quinll. cap. 7.* d *gentie Valeria un. 16.*

REIPUB. ROMAN. LIB. VIII. 253
fendit *Cicero*, colligitur. Sed gravissimum & exaruisse aliquis existimare possit, qui *Cotte* *Consulis* orationem ex libro sexto *Historiarum Sallustii* eo referte velit: quod *Phigius* facere videtur. Verum nescio quam recte; cum in eâ oratione harum gentium nulla invenitur mentio. Hinc potro nihil amplius in his regionibus gestum reperio: certe quoad ad hunc librum referendum fuerit.

CAPUT OCTAVUM.

De bello Piratico.

§. I. Inter multas olim gentes infamissimæ & maxime ob ingenium subdolum & rapax gens *Cilicium* fuit: ita ut eorum improbitas etiam proverbio facta fuerit. Et præcipue circa hæc tempora maxima opportunitate prædandi utebantur. Nam, ut altius paulo rem repetam, jam dudum factum erat, quod *Trypho*, cui *Diodotus* cognomen fuit, interfecto *Syriæ* Rege *Antiocho* (is pro temporum istorum gentiumque impietate *Doms* cognominatus fuit) id regnum occupaverat. Hic, ut *Ægypti* Reges alioque prohiberet, quo minus legitime Regum stirpi auxilia, quibus ipse deiceretur, præstarent, auctor *Cilicibus* fuit, ut, societatibus prædandi causa

a *Vid. cap. 1. §. 99. b* *Vid. Suid. V. Κιλίκιος*
c *Ἰσχυρὸς Κιλίκιος τράγος Lucian. Icheromen. p. 196. ed. Græv. Erasmi. Ad Ch. Utr. c. 12. §. 25. C. App. Alex. Mich. n. 234.*

causa factis, aliorum regum subditos invaderent *a*. Et cum circa idem tempus Carthagine & Corintho deletis, & luxu ita sensim in Urbem invecto mancipiorum magna multitudine uti Romani inceperunt, praedones frequentes irruerunt, qui libera corpora in servitutem abducentes ingens inde lucrum capiebant. Simul Syria, Cypri, & Aegypti Reges per emulationem impune eos grafsari patiebantur. Neque Romani ea, quae extra Taurum montem fiebant, (nam ibi praecipue latrocinia exercebantur) multum curabant: & Armenii, qui haec etiam loca occupaverant, Cilicibus mare tradiderant, ut regiam, quantum possent, imminerent potestatem. Ergo dum ita piratis omnia faverent, magis & magis eorum potentia increverat: & postea Mithridatici etiam belli *b* egregia occasione oblata, sublati commercii, repto foedere geris humani, maria omnia interna latrocinii infesta reddiderunt, ad Mauritiam & ipsas ultimas Gades preda agentes. Et ultimum hoc quidem eo facilius, quod cum Sertorio quoque Hispanias obtinente foedus fecerant *d*. Verum jam antea anno Urbis sexcentesimo quinquagesimo M. Antonius proconsulari imperio *e* adversus eos missus fuerat: qui foederatarum quoque gentium, ut *Byzantinorum*, auxilio usus *f* man-

REIPUB. ROMAN. LIB. VIII. 255
 ritimos Praedones fuit persecutus *a*: atque
 is ex eo bello triumphasse videtur *b*. Cum
 vero magis iterum haec latrocinia invaluis-
 sent Anno sexcentesimo septuagesimo
 tertio rursus cum Piratis Cilicis bellum ini-
 ri placuit: idque cum proconsulari impe-
 rio *Cineo Lucii filio Dolabellae* mandatum
 est. Sed hic potestate sibi mandata libenti-
 us uti voluit, ut legatum suum *C. Ver-
 rem* in socios rapinis & injuriis grafsantem
 defenderet, cum etiam ipse Ciliciam provin-
 ciam suam miseris modis explicaret *e*:
 ut alter *Cn. Dolabella* eodem anno Macedo-
 niam, de quo jam *capite sexto* dictum
 est. Verum majore virtute & probitate
 est usus, cui *A. U. 676*. Cilicia provin-
 cia obtigit, Proconsul *P. Servilius Vatia*,
 vir strenuus: & leves piratarum inyo-
 ronem gravi sua classe, licet non incon-
 ta victoria, superavit. Atque inde terra
 etiam eos domare aggressus validissimas,
 quas obtinebant, Lyciae urbes, & diuti-
 na praeda abundantes cepit, *Phaselum*,
Olympum, *Corycum* &c. Tum etiam *Isan-
 riam*, ubi plures praedonum erant pagi,
 subegit: atque inde *Isauriae* cognomen
 tulit: etiam urbe *Isauris*, quae regionis
 caput erat, deleta: licet ea postea resti-
 tuta sit. Et recte hic notat Florus, eum
 cognomen illud sibi sumpsisse, quod ma-
 gni sibi laboris esset concisus: cum cete-
 roquin ignobilis ea regio & urbs fuerit.
 Et.

a Vid. *Strab. L. XIV. n. 668. b* *App. Al. Mithr. n. 233. c* *Flor. L. III. c. 6. d* *Plur. Sar- p. m. 571. e* *Vid. Cic. Orat. L. I. c. 18. f* *Tacit. Ann. XII. c. 62.*

a *Liv. epit. 68. b* *Plut. Pomp. p. 621. D. Paill. G. Antonia n. 2. c* *Cic. Ferr. L. I. c. 37. 29. seq. d* *Europ. L. VI. c. 3.*

Et certe totum triennium illi bello impendit a: nam quod quinquennium eum exercitum præfuisse dicit Cicero b, accipiendum est a fortitione provinciarum usque ad triumphum diem; quem satis splendide egisse videtur c. Ab hoc tempore Cilicia provincia Imperii Romani haberi cœpit.

A. 2. Bellum a Pompeio confectum.

§. II. Sed non ita perdomiti fuerunt piratae, quin paullo post iterum pristina latrocinia exercere aggressi sint. Imo maiore multum conatu, quam prius, cum non tantum maria infesta redderent; (unde *maritimum* hoc bellum Cicero d quoque dicitur, & Sallustio) sed etiam in terram egressi f. agros primum, mox ipsas urbes vastarent; & quibusdam etiam pro receptaculis ad bellum uterentur.

A. 7. 686

Dum autem Romani anxie cogitarent, quod remedium tanto malo afferri possit, nam etiam a fame sibi metuebant h, A. Gabinus Tribunus plebis, (sive a Pompeio, ut id faceret, permotus; sive ultro, ut ab eo gratiam iniret, hoc faciens: nam Reip. causa non fecisse constat, quod ipse vir pessimus fuerit i) huic certe Gabinus legem tulit, ut ex Consulibus unus Imperator contra praedones constitueretur; eique in triennium

» ple-

» plena potestas cum imperio toto mari
 » interno & in maritimis provinciis ad
 » quadringenta a mari statua esset, ut
 » que delectus habere, & pecunias ad u-
 » sum belli & provinciarum colligere posset.
 Et, licet Pompeium nominatim non designasset Gabinus, certus tamen erat, ubi primum ejus rei mentionem fecisset, plebem eum esse electuram. Scriperuntque cum his mandatis literas ad Reges, dynastias, gentes & civitates omnes, ut quavis ope possent, Pompeium iuvarent a. Nequaquam autem hæc volente Senatu fiebant; qui omnia, quæ a piratis oriebantur, mala perferre maluisset, quam ut tantum imperium uni viro mandaret: ita ut parum abfuerit, quin ipse Gabinus in Senatu interemptus sit. Et plebs rursus, cum Senatus sententia innotuisset, adeo exarsit, ut nisi jam curia Patres exivissent, a plebe opprimendi fuerint. Piso tamen Consul cum jam ad mortem iraperetur, Gabinio deprecante dimissus est. Nec destitit Senatus, verum collegas Gabinii Tribuno plebis promovit, ut legi intercederent: quod tamen duo tantum fuerunt ausi; ac quicquid etiam facile consensu multitudinis victi sunt Q. quoque Catulus, vir maxime auctoritatis, oratione ad Populum discessit, nec tanta vis imperii uni committeretur; non quod hoc Pompeii causa se facere diceret; sed quod omnis potestas summa, si uni tradatur, natura sua insolens sit & infocia-

a. *Entr. d. l. b in Ver. L. III. c. 90. C. Ibid. L. l. c. 21. d pro Flac. c. 12. f. g. C. Jug. c. 39. S. 40. ed. Caner. 1710. f. Vid. Cic. pro l. Man. c. 18. g. Dio L. 36. p. 2. ed. reg. 1584. h. Plur. Pomp. p. m. 631. i. Dio. lib. p. 3. Cic. post red. in Sen. c. 5.*

„ sociabili s: nec omnia in uno reponenda
 „ else a. “ Adjecitque in concione *h. si*
quid huic acciderit, quem in ejus locum
substitueris? Ubi uniuersa concio succla-
mavit, Te, & Carule, Qui ita sane infi-
gnem suæ virtutis fructum ac dignitatis
cepit e. Et ipse Populus Romanus, quan-
quam imprudenter tanta potestas uni vi-
ro tradita videatur, summam inde utili-
tatem habuit. Pompejus enim maximis
copiis brevissimo tempore paratis a lega-
tis plures, (quod lege Gabinia continē-
batur) viros fortissimos & belli peritissi-
mos sibi adscivit: iisque varia loca, quæ
obtinerent, assignavit, (tredecim eorum
fortes fuisse dicit Plutarchus) ita ut to-
tum mare internum suis classibus comple-
teretur; ipse interim circumcurans; &
ut Rex aliquis regum, an qui que bene sta-
tionem suam lucretur, inquirens. Et po-
stea sane bello civili ab inimicis hoc no-
men ei datum legimus; ut & magnan-
imonis s, qui olim Græciæ regum Rex fue-
rat. Atque earatione quicquid piratarum
undique fuit indagine quadam includit &
oppressit: quod quadraginta dierum spa-
tio factum esse dicunt Florus & Plutar-
chus: quadraginta novem dicit Cicero g,
quæ differentia est exigua. Qui evaserant, in
Ciliciam, tanquam in arcem suam, se con-
tulerant. Pompejus vero per Etruriam

Ro

a Vell. Pat. L. II. c. 32. b Plut. Pomp. p. m.
 632. c Cic. pro L. Manil. c. 20. d Plut. d. l. Ap-
 pian. Mithr. n. 236. e Plut. Cas. p. m. 727. f Dio
 L. 42. p. 222. ed. 1548. g pro L. Manil. c. 12.

Roman contendens ingenti gratulatione
 exceptus est: verum brevissimo tempore
 impetratis, quæ desideraverat, iterum
 mare ingressus, & reliquias belli perfe-
 ctus intra trium mensium spatium il-
 lud confecit. In captivos & dedititios
 summa clementia usus est, consilio tamen
 adhibito, prudentissimo quidem, & ad
 ipsum illud malum radicitus tollendum
 aptissimo. Nam sedes ipsis assignavit a
 mari remotissimas, & agros, quos vole-
 rent: unde etiam urbis Ciliciæ *Pompepo-*
li est dicta a, quæ antea *Sole* vel *Soli*
 dicebatur. Ab hac urbe *salacissimi* nomen
 ortum dicunt, quod esus incole, licet
 Atticorum coloni, linguam barbarorum
 consuetudine corripissent.

CAPUT NONUM.

De bello Cretico.

§. I. Anno Urbis sexcentesimo septuag-
 gesimo nono *M. Anthonius* Pra-
 tor e, Triumviri pater, gratia Cottæ
 Consulis d, & *Cerbegi* factione in Senatu
 eurationem obtinuit cum summa potesta-
 te e totius oræ maritimæ. Is se f in illo
 infinito imperio improbitissime gessit: &
 Siciliam primam provinciamque omnes
 depopulatus est. Inde, si Floro g credi-
 mus,

a Strabo L. XIV. n. 665. & 671. b Vid. Eu-
 stath. in Dionys. perig. v. 1875. Suid. V. Σολο
 e Liv. ep. 97. d Ascen. ad L. in Verr. c. 3. e Vel-
 Pat. L. II. c. 31. f Cic. in Verr. L. III. c. 95.
 g L. III. c. 7.

mus sola vincendi nobilem insulam cupiditate; vel *a*, quod alter secundum Ciliam fons piratarum esset, Cretam invasit, Mithridati præterea Cretenses fuisse jactans. Et ingenti victoria spe ac fiducia id bellum aggressus est; adeo, ut plures eænas in navibus, quam arma portasse dicatur *b*; & *Cretici* cognomen jam ante victoriam sibi sumpsisse. Nisi dicere velimus, hoc nomen ipsi per contumeliam fuisse inditum; ut quidam conjicit. Sed præter spem ita temere conceptam pessime ab hostibus acceptus est; & plures naves ejus interceptæ: captivæque corpora religata velis ac funibus pendere. Ac sic velificantes Cretenses portibus suis adnavigarunt. Antonius autem in ea expeditione morbo perit *d*.

S. II. Bellum a 685. Ergo *Q. Metello* Proconsuli *A. U.* bellum adversus Cretenses est mandatum; qui intra triennium; vel, ut dicit *Orosius e*, intra biennium provinciam omnem subegit, totam insulam igni ferroque populatus. Et illud *de triennio* rectius esse videtur; cum ita etiam habeat *Vellejus f*, juvenentem Cretensem fortissime patriam suam defendisse narrare. Neque verisimilius videtur; nam *Livius* etiam & *Florus* plurimas urbes expugnatas fuisse dicunt: ad quod longiore sane tempore opus fuisse videtur. Adeo autem crudeliter in captivos consuluisse *Metellum*

a Plut. Pomp. Ann. 732. b Flor. l. d. c Plut. Anton. Ann. 915. d Ascen. ad Divin. c. 17. e Liv. l. 4. f Liv. l. c. 34.

lum dicit *Florus*; ut veneno se perique conficerent; sibi se absenti *Pompejo* per nuncios dederent *a*. Atque inique sane hujus victoriae partem sibi vindicare *Pompejus* conatus *b*; ita ut non tantum *Legatos* in Cretam miserit ad accipiendas urbium deditiones *c*: sed etiam *Acris Metellum* a bello desistere jussit *e*. Quin etiam venit civitates, ne *Metello* dicto audientes essent; misitque unum ex legatis suis *L. Otavium*, qui cum *Cretensibus* arma adversus *Metellum* sociaret, & ipse adversus eum expeditionem parabat *d*: ita ut se ridiculum faceret *Pompejus*; neque tamen prohiberet, quo minus *Metellus* de insulis piratis supplicium sumeret. *Perdomites* *Cretensibus* liberæ in id tempus insule *Metellus* leges dedit *e*: & anno demum Urbis 691. triumphavit: ac meliore jure, quam *Antonius*, *Grecici* cognomine in posterum est usus *f*.

CAPUT DECIMUM.

De bello Spartaco, sive gladiatorum.

S. I. Sed aliud bellum circa hæc tempora luxu potissimum Romanorum exci-
tauit: & quidem luxus genus inhumanissimum. Nam gladiatores effractis ludis
suis

a Vid. & Cic. pro L. Man. c. 11. & 16. b Liv. epir. 99. c Plut. Pomp. p. 634. d Dio L. 36. p. 10. ed. reg. 1548. e Liv. epir. 100. f Flor. l. III. c. 7.

his ingens bellum in media Italia fuscit-
zunt *a*. Nec locus hic est de horrendo
hoc ritu & spectaculo super alia omnia
Romanis gratissimo plura addere: cum
omnium manibus terantur Lipsi *Saturna-
lium sermonum libri duo*; quibus data ope-
ra materiam hanc eruditissime, ut solo-
bat, pectratat. Initium sumpsit hoc bel-
lum Anno Urbis sexcentesimo octogesi-
mo; quod *Spartacium* quibusdam dicitur
b a primo ejus auctore *Spartaco*; (unde
Spartacum e pro *teretimo* hoste dicit Ci-
cero) alii *Servile* *d*; *Fugitivorum* et-
iam; aut *Gladiatorum* dicitur *e*. Fuit
Spartacus genere *Thrax*; qui quondam
Romanam militiam fuerat secutus. Sed
hic, nescio quo casu, Romam venalis du-
ctus in ludo fuit *Lentuli Batiati*; (*Vac-
ciam* apud *Plutarchum* esse loco quodam
Ciceronis *f* legendum esse putat *Pighius*)
qui *Capua* gladiatorum familiam alebat:
ubi aliis circiter septuaginta ejusdem con-
ditionis hominibus periuasit, ut pro sua
potius salute, quam pro aliorum volu-
ptate pugnarent. Itaque primum ex po-
pina quadam veribus & cultris correptis
ex oppido erumpunt. In itinere of-
fenderunt plaustra, qua arma gladiatoria
ad aliud oppidum portabant: quibus dire-
ptis

a Vell. Par. L. H. c. 30. Liv. epit. 95. Flor. L.
III. c. 20. App. Al. Civ. L. L. n. 423. Eutro. L.
VI. c. 7. b Plut. Crasso p. m. 547. c Phil. III. c.
8. IV. c. 6. d Cic. pro L. Man. c. 11. Cas. E. G.
L. L. c. 40. e Cic. L. V. in Verro. c. 2. f ad Quint.
fr. L. II. ep. 3.

ptis primum fugaverunt, qui ex *Capua*
eos persequerantur: ubi rursus aliis &
melioribus armis potiti sunt. Inde ingenti
multitudine ad eos confluerunt, quasi iusti
exercitus species effecerunt; decem am-
plius millibus e fugitivis coactis *b*, cum
quibus castra in *Vesuvio* fonte locarunt.
Obsessi ibi sunt a *Claudio Pulchro* *Præto-
re*; (*Legatum* dixit *Livius*) cui, nescio
unde, cognomen *Glabbii Floris* addidit:
sed gladiatores funibus ex vimine *ylvestri*
plexis se ipsos dimiserunt, & *Claudium*
fugarunt *c*. Unde iterum copie eorum
auctæ sunt; cum hoc fugitivorum suc-
cessu permoti plures ejus regionis pasto-
res, viri strenui & pernicies, se iis jun-
xerint *d*.

S. II. Ita majoribus animis sumptis to-
tam Campaniam pervagantur, *Lucaniam*
que, non villas tantum & vicos; sed ur-
bium validissimas diripientes. Ex domiti's
etiam gregibus equitatum parant; & ca-
pitis de *Prætoribus* insignibus *Spartacum*
ornatur: namjam etiam *Prætorum* *P. Var-
rinium*, legatum ejus *Furium*, & colle-
gam *Cosentium* superaverat: ipse quidem
supremam potestate utens, alios tamen et-
iam duces *Crixum* *Oruomanum*que rebus
gerendis præficiens. Sed fugitivi licet ita
victoris quibusdam potenter, facile in-
telligebant, se impares fore, si aliquan-
do totis viribus *Romani* contra eos in-
surge-

a Liv. ep. 95. *b* Flor. d. l. c. *c* Front. Strat.
L. I. cap. 5. n. 20. *d* Plut. Crasso p. m.

S. 2. Ul-
terior
belli pro-
gressus.

surgerent. Itaque auctor suis fuit Spartacus, ut Alpius superatis quisque in patriam suam reverti conaretur. At merito auscultatum ipsi non fuit; cum ita periculo certissimo se omnes exposuissent. Et videntur, sic in Rempublicam quasi aliquam legitimum constitutam formassent, assatim negotiū Romanis præbituri fuisse. Verum jam, cum Italix solum populatiōibus incumbere, facilius sunt victi. Primum quidem *Q. Arrius* Prætor ducentum fugitivorum Crixum cum viginti millibus hominum cecidit *a*; sed idem paullo post ab illis victus est; ut etiam ipsi Consules *L. Gellius*, *Cn. Cornelius Lentulus Clodianus*, homo, si Salustio *b* fides, incertum solidior an *v*anior. Hic tamen cohortes *Germanicas* a Spartacis contemptu & arrogantiā divulgatae repentino incurſu profligavit. Sed *C. Cassii* Proconsulis castra apud Mucinam deleta sunt: & *Cn. Manlius* Prætor male adversus Spartacum pugnavit: ita ut tum de ipsa Urbe invadenda Spartacis consilia agitalle feratur.

S. 3. Bel-
sum cō-
scitum.
A. 762.
S. III. Tandem Senatibus consulibus insensu nihil eos pro imperio agere voluit. & summam belli curam *M. Crasso* Prætori mandavit. Nam tantus torpor omnes invaserat *b*, ut, cum alii Prætores creandi essent, (illis enim, qui cladem passi fuerant, magistratus abrogatus fuisse videtur) nomen suum nemo profiteri audeat; donec

donec Crassus Prætoram suscipere ausus cum sex legionibus adversus Spartacum profectus est; iisque duas legiones consulares, quæ male purgaverant, junxit, cum prius eas *decumasset*; si *ve*decimum quemque sortilectum ex iis occidisset: hoc agens, ut ipse Imperator magis a suis militibus, quam hostis timeretur. Ita primum decem milia ex Spartaci copiis seorsim detenta maxima strage affecti; licet de longe majore clade, & duce quodam fugitivorum *Granicō* ceso locutus fuerit *Li*vius *a*. Inde Spartacus per Lucaniam ad inferiorem Italiæ angulum recessit: atque illic navigia quedam Cilicium nactus, in Siciliam trajicere cogitavit; ut reliquias quasdam belli *Servili* in ea insula suscitaret. At Cilices, fraudulentum genus, muneribus acceptis, eum deceperunt; ita ut in extrema Rhægiorum peninsula consistere fuerit coactus. Ibi cum Crassus laborioso opere, fossa & muro mixta altitudinis per triginta septem milia passuum & quingentos ductis, ineludit. Sed nocte quadam procellosi evasit Spartacus cum tertia exercitus sui parte: & multi jam antea per dissononem ab eo desciverant. Hos primum adortus est Crassus, ceciditque ita ut omnes (duodecim milia erant & trecenti) in acie occubuerint. Spartacus nihilominus *Quiritorum* & *Legatium* Crassi in foedam fugam convertit: unde *omni*

Tom. II

M

creve.

a Liv. epir. 96. b L. IV. Hist. ap. Gell. XVIII. 4. c App. Al. Civ. L. I. n. 425.

a Vide epir. 97. 7 hura itineris 12 2

creverunt fugitivis, ita ut Spartacum in Romanos ducere cogèrent. Nec minus bello finem imponere preparabat Crassus, ne penes Pompejum, qui jam adventabat, etiam hujus belli confecti gloria esset. Ergo iterum accerrimo praelio concursus est: quo Spartacus cum plerisque suorum pugnantis cecidit: superveniensque Pompejus eos, qui ex fuga supererant, oppressit: neque minimam inde hujus quoque belli patrati gloriam sibi iumpfit. Et Cicero, qui Pompejo adlabatur, illud *expellatione Pompeii attenuatum* atque *imminutum adventu sublatum ac sepulchrum fuisse*, dicit a. Crassus tamen, quod de servis triumphare turpe videretur, ovas Urbem inivit, fugitivorum sex millia, qui in potestatem redacti essent, in circencium acti per viam Appiam pependērunt b. Fuerunt tamen etiam reliquae quaedam hujus belli: nam legimus e, C. Octavianum Augusti parentem, ex Praetura Macedoniam sortitum, fugitivos, residuam Sparaci & Castilinae manum, Thudiorum agrum tenentes in itinere deletivisse, negotio sibi in Senatu extra ordinem mandato. Et hoc factum est demum anno Urbis sexcentesimo nonagesimo tertio.

S. 4. §. IV. Ex hac autem Crassi & Pompeii Crassi dissensione, ut saepe fieri solet, orta est & Petri. major animorum conjunctio: praesertim consularum. cum uterque, non quod Reipublice utile & glo-

A. U. 683

a pro L. Manil. c. 11. b App. Al. Civ. L. 1. p. 426. c Svet. Aug. t. 3.

& gloriosum foret, sed quod sibi maxime commodum esset, quæretet. Crassus quidem, cum se bellicis rebus Pompejo impari esse sentiret, officiis civilibus gratiam Populi aucupari statuit. Itaque hos defendendo, illis mutuum dando, candidatos commendando, eorumque petitionibus suffragando opes & auctoritatem praeavit non minorem illa, quam ex rebus gestis sibi jam quaesiverat Pompejus a. Et hac aemulatio, ut paulo post videbimus, inter praecipuas causas afflictae mox Reipublice fuit. Illud hic addendum est, Crassum, cum Populus Romanus Pompejo ex Hispania reduci, & fugitivorum victori consulatum offerret, nequaquam dubitasse, quin etiam sibi Pompeji gratia ambienda foret: & gavissimè ea re Pompejum palam pro concione dixisse, se non minorem gratiam Populo debiturum pro consulatu in Crassum, quam in seipsum collato. Verum nequaquam eadem concordia gesserunt magistratum, qua petierant b: sed ferre in omnibus dissentientes pauca domi forsive memoria digna Reipublice praestare potuerunt. Presente tamen Populo, ante quam magistratu abirent, in gratiam redierunt. Etiam hoc observandum est, frustra postea Pompejum observationem legum, quae absentem consulatum petere vetabant, aliarumque contra Caesarem urisisset, cum ipse jam in vitis legibus Consul factus.

M 2 ctus

a Plat. Crassop. m. 646. b Petrus. d. l. c. in Pomp. p. 629.

clius fuisset; quippe qui nullum alium adhuc magistratum gessisset; neque etiam etate consulatum gerendo legitimam haberet, annos natus triginta sex, cum quadragessimum secundum petendo consulatum leges definivisset. Unum omnino memorandum est ab his Consulibus Reipublice praestitum; restitutum nempe Tribunorum plebis *a*, quibus a Sulla omnem fore auctoritatem adeptam fuisse vidimus. Maxime autem eorum potestatem desiderari faciebant iudiciorum circa haec tempora corruptio; in quibus nulla severitas, nulla erat religio; imo, qua nullam iam esse existimabantur, si Ciceronis credimus *b*. Fecit id maxime Pompejus, (nam Crassi in hoc negotio partes fere nullae fuisse videntur; ut ille privatas suas res magis & avaritiam curabat, Pompejus ambitionem) ut sua ea gratia potius esset, neve alius eam occuparet; cum videret fisci non posse *c*. Instrumentum maxime huic rei perficiende fuit M. Lellius Plebanus, Tribunus plebis humiliter loco, Picentis, loquens magis quam facundus; ut eum descripsit in *libris suis Historiarum Sallustius d*. Mentionem etiam ejus facit Cicero, oratorem auribus imperitorum aptiorem vocans *e*. Atque hic referunt nummum *f*, qui ab una parte caput libertatis

a Plut. *ibid.* *b* *Al. V. in Verr. cap. 25.* *c* *Id. de LL. III. c. 21.* *Ascen. ad Divin. cap. 3.* *d* *ap. Quintil. Instit. Pr. L. IV. c. 2.* *ubi M. Acilius Pulicarius dicitur.* *e* *de Cl. Or. c. 62.* *f* *Val. ant. C. Lellian. 6.*

tatis refert; ab altera, ut volunt, *rostra*; quod inde Tribuni plebis concionem ad Populum habere solerent. Sed fere nomine tenus dumtaxat tribunica potestas restituta fuit; cum tota pene ad Senatum transferretur. Nam Augustus demum Equitibus rursus Romanis concessit *a*, ut tribunatum plebis petere possent.

CAPUT UNDECIMUM

Quod varia complectitur.

S. I. Idem annus, qui crassum & Pompejum Consules habuit, etiam habuit Censores L. Gellium *Peplicolam*, & Gn. Cornelium Lentulum Clodianum; (eos modo etiam in Consulatu collegas vidimus) quos hic memoro, quia jam per sexdecim annos Censura intermissa fuerat. Hi Censuram asperè exercuerunt, sexaginta quatuor, aut pluribus, Senatu motis *b*; inter quos etiam fuit C. Antonius; de quo jam *capite 6. S. 2.* locuti sumus; Causas hujus remotionis subseripserant, quod focos diripiisset; quod iudicium recitasset; quod propter aris alieni magnitudinem praedia mancipasset; bonaque sua in potestate non haberet *b*: "ita ut non absque ratione Catilina speraverit, se hoc homine, si una designatus Consul foret, facile ex

*S. 1. Cen-
sura.
An. 683*

M 3 VO-

a *Suet. Aug. cap. 40. Dio L. 54. fin. propius.* *b* *Ascen. ad Divin. c. 3.* *c* *Id. ad Orat. in toga cand. p. 977. ed. Gravi.*

voluntate usurum. Nam a sequentibus Censoribus restitutus cum Cicerone Consulatum gessit.

S. L. Lu-
xus ho-
rum tem-
porum.

§. II. Neque mirum est, circa hæc tempora multos repetundarum aut peculatus accusatos fuisse, cum luxu vitiorum in Republica principum horrendum in modum crevissent: ad quos sumptus ut sufficienter, provincias expilare, pecuniam publicam furari, iudicia vendere &c. uno verbo, quævis scelera committere cogebantur. Et præter divitias Asiæ aliarumque gentium in Urbe in ecetas maxime hominum, mores corruptissime videtur exercit. Sulla, & quem quo sibi fidem faceret, contra morem majorum luxuriose, nimisque liberaliter habuerat. Unum tantum & alterum exemplum, unde luxus ille immensus probetur, in medium producamus; Lucullus, vir cetera sapiens, & quem sæpe laudat Cicero, & tantas sibi opes acquisivit, & tanta opum profusione vivit, ut *Xerxes tegarus* vulgo diceretur; & horti illius adhuc *Traiani* Imperatoris ætate inter res Principis sumptuosissimas censebantur: licet verum sit: eos tum etiam ab aliis excoltos fuisse. Opulentior, ut videtur, Lucullo, evasior certe fuit Crassus; & cuius divitiæ,

ib.

in proverbium abiit: & qui dicere erat solitus, *neminem esse divitem, nisi qui exercitum alere possit suis fructibus*: posseditque & in agris & pecunia *his millies*. Et ipse Cicero, homo novus, homo frugalis, ino avarus, domum non tantum *sestertium tricies quinquies* emit; & (mutuum sane vicis sestertium acceperat a *P. Sulla*, quem tum reum defendit) verum idem mensam citream *sestertium decies*, five *Philipporum* nummum viginti quinque millibus delinavit. Sed nullus esset finis, si omnia talia exempla huc congerere vellemus. Subitum vitium, ut innuimus, incrementum hac vitia apud Romanos ceperunt post *Sulle* Dictaturam: de cuius privigni *M. Scamii* luxu jam aliquid est dictum. Et tradit *Plinius*, eo anno, quo mortuus est *Sulla*, domum pulchritorem non fuisse Romæ, quam *Lepidi* tum Consul: at intra annos triginta quinque eandem centesimum locum non obtinuisse. Idem narrat ex *M. Varrone*, *C. Sentium* Prætorem (is Prætor fuit A. U. 663.) dixisse, *Chiam* vinum tunc primum in domum suam illatum, cum sibi cardiaco medicus dedisset; *Horatium* super *X. M.* cadum heredi reliquisse. Neque mirum est, tantas Romanam affluxisse divitias, si cogitemus,

M 4

quot,

a Sallust. Catil. c. 21. b. *Ibid.* c. 11. Vide *Plut.* p. m. 459. c. *Plut.* Lucull. p. m. 492. d. *Vid. vel solum L. IV. Acad. quæst.* ab init. e. *Plut.* *I. d. m. 318. I. Vid. Tac. Ann. XI. ab. init. g. Plut. Crasso p. m. 543.*

a *Erasim. Chil. Lect. 6. m. 73.* b *Cic. Parad. 6.* c *Plin. M. N. L. XXXIII. c. 10. p. 100000.* *Philip. 87500.* *Phil. d. I. p. Fam. L. V. c. 6.* e *Gell. L. XXX. c. 21.* f *Plin. H. N. L. XII. c. 15.* g *2. H. N. L. XXXVI. c. 15.* h *L. XIV. c. 14.*

quor, quantæ, quam opulente provin-
cia intra breve fatiſ ſpatium temporis
Imperio R. acceſſerint: ex quibus non
tantum veſtigalia, & tributa percipiebantur;
ſed præcipue uſuris eas aſſigebant
Romanorum prætores. In hunc autem ſi-
nem, & ſimul ut artem Rempublicam
adminiſtrandi diſcerent, nobiliſſimi Ro-
manorum adoleſcentes Præſides in provin-
cias euntes comitabantur; utiliſſimo
quidem inſtituto; ut quæ ſub oculis vi-
ri gravis militiæ aliorumque munerum
publicorum rudimenta pongrent. Sed
ſimul ita mature diſcebant, qua ratione
provincias exhaurire poſſent. Cum enim
tributa acerbe exigenter, & ſæpe pec-
unia præſens focis provincialibus non
ſuppeteret, fœnori eam a Romanis acci-
pere cogebantur: illudque immenſum,
& abſque ulla miſericordia a præſtantif-
ſimis etiam Romanorum exercebatur.
Nam, ut Pomponium Atticum, illum a-
micitiæ Ciceronis, literiſque hujus ad
eum ſcriptis celeberrimum mittam, &
quod magis miremur, etiam M. illum
Brutum, quem ultimum Romanorum ob-
eximiam virtutem quidam dixerunt, non
puduit immambus illis uſuris provinciæ
vexare: nam ex locis in margine hujus li-
bri citatis patet d, Brutum Scapito Equi-
ti

^a Vid. Cic. pro Calp. 30. pro Plane. cap. 17.
^b Vid. Abbat. S. Real. entriens Hiſt. & Mor.
p. 91. ſeqq. ubi fatiſ bene Atticum deſcribit.
^c Crenatius Cordus ap. Tacit. Ann. L. IV. c. 34.
& Cſr. Att. L. V. n. 21. L. VI. n. 2.

ti Romano faviſſe, vel potius ſocium ejus
in toto hoc negotio fuiſſe: qui quater-
nas centeſimas exigebat; ſive nummos
quadraginta & octo annuos in centum.
Imo eam pecuniam Bruti periculo fuiſſe
ſcribit Cicero. Et accedebant *anatoc-
iſmi*, & renovationes non ſoluti fœnoriſ
ſingulorum annorum. b. Tum ſumma ac-
cerbitate in fœnus exigebatur; & Scap-
tius Senaturn *Salaminium* in Cypro in-
ſula, cum non ſuo die fœnus ſolutum
eſſet, in curia obſederat, ut fame Se-
natores quinque morerentur. Et omnem
fidem ſuperat quod de Cn. Pompejo in
iſdem literis reſert Cicero, Regem A-
riobarzanem ei trietiſimo quoque die ſol-
viſſe *talenta Attica triginta tria*, ſive
nummarum *Philipparum novendecim mil-
lia & oblingentis*: ita ut tributa, que
ſuis Rex imperabat, vix in fœnus Pom-
pejo quod fatiſ eſſet efficerent. Nec-
minus Romæ legati exterarum gentium
pecunia matua magna dabatur uſura;
ita ut turpia & ſamoſa ex ea re luera-
ſerent. Ergo A. U. 686. C. Cornelius
Tribunus plebis legem ad Populum tu-
lit, ne quis legatis exterarum nationum
pecuniam expenſam ferret. Cumque Se-
natus ut facile credi poteſt, ei rei adverſa-
retur, in concione queſtus eſt Cornelius,
provincias uſuris exhauriri adjectique, pro-
videndum eſſe, ut haberent legati, unde pec-
uniam creditoribus darent. Tum etiam tu-
lit,

M. 5. lit.

^a Il. præ. d. d. ^b Vid. L. Fr. Gren. de cen-
tes. us. & fœn. unc. p. 472.

lit, ut, antiquo jure revocato, nemo nisi per Populum, legibus solveretur. Nam jam consuetudinem vendit, ut hoc in Senatu, & paucis quidem parentibus fieret: imo, ut ne quidem in Senatusconsulto adjiceretur de rogatione ad Populum ferenda. Ut hoc impediretur inventus erat P. Servilius Glabrus Tri. pl., qui C. Cornelio obstitit. Ingeni ex hac re seditione orta, ita ut C. Pisani Consulis faeces frangerentur, de ea re iterum in Senatu magnis contentionibus actum est. Tum Cornelius tulit, ne quis in Senatu legibus solveretur, nisi ducenti adfuerint, neve quis, cum solutus esset, intercedere cura de eorum ad Populum ferretur: eamque legem in vitis optimatibus pertulit: qui vel pauci Senatusconsultum facere solebant. Anno sequente Cornelius ob ea, quae in Tribunatu fecerat, majestatis accusatus est a duobus fratribus Cominiis: sed cum ob seditionem plebis accusatores die dicta non adfuerint, nomen Comelii de reis exemptum est. Anno tamen sequente 688. iterum accusatus Cornelius defensus est a M. Cicerone duabus orationibus, quae non extant. Ita ut hoc tempore Cicero nondum adeo optimatibus, quam quidem postea, addictus fuisse videatur. Atque hac ita fere ex argumento Aconii in has orationes delumpta sunt. Sed videtur etiam Cornelius legem nullius de pecuniis resoluiss, ut pecuniae publicae, quae reditux apud quemque essent, emigerentur. Ea lege praecipue Fastium Sullam petebat Dictatoris filium: quia Sulla

per multos annos pecuniam ex arario & ex vectigalibus P. R. sumpserat. Sed receptus non est accusator, quod accusante Tribuno pl. conditione aequa disceptari non posse putaretur. Quae colligi possum ex argumento & notis Aconii in his orationibus; & ex ipso Cicerone oratione pro Cluentio c. 34.

§. III. Non prohibuit tamen hoc pecunia corrogandae studium; quin simul circa haec tempora etiam literarum studio magis magisque inclarescerent: & praecipue quidem eloquentia forensis. Nam ipsa conditio temporum eam non tantum utilem; sed etiam necessariam faciebat: cum quotidie fere principes in civitate viros & accusari & defendi contingeret. Et ipse Cicero, Romani eloqui princeps, his temporibus, caussis praecipue agendis, eloquentiam exercebat. Exstant orationes quaedam, quas hoc tempore habuit. Ea pro P. Quinto, quae prima fuit, dicta est A. U. 672. quo tempore Cicero annum agebat vicesimum sextum a. C. Verrem autem accusavit, cum ad litatam gereret A. U. 694. Emulus vero in oratoria laude Ciceronis Q. Hortensius, eo ipso anno Consul fuit. Nec minor fere eloquentiae & eruditionis laus fuit in C. Caesare, de qua postea etiam aliquid erit dicendum: ut forte etiam de ipsius Ciceronis scriptis. Et plures recenset Cicero in libro de claris oratoribus: quorum scripta & orationes.

M. 6. aequ.

a Vid. Cell. XV. c. 28. & probat. Fr. Fabricius. in hist. Cic.

æque ac Hortensii omnia & pleraque Cæsaris, ad nos non pervenerunt. Talis fuit Q. Catulus, qui non solum orationes, sed etiam librum de Consulatu suo & rebus suis gestis conscripsit. Tum Antonius prætor, & Scævola & Crassus, quos ab eloquentiæ & jurisprudentiæ laude criminæ celebrat Cicero: sed qui paulo etiam (certè duo priores) antiquiores fuerunt. Ceterò inde fuit, qui Antonium & Sulpicium, qui Crassum imitari volebant: ut nihil dicam de reliquis, qui apud Ciceronem videntur. Historias hoc circiter tempore etiam plures scripserunt: sed quos longa & maligna ætas, aut barbarorum furor, nobis abstulit. Quorum quidem librorum factura omnium maxime dolenda est; cum rerum eo tempore gestarum non alia ratione paulo amplior notitia haberi possit, quam ex historicis eorum temporum: nam sola hominum qui eæ ætate vixerunt, scire nomina, si nihil aliud accedat, parvi est usus. Quin etiam libris philosophicis multis minore damno catere possumus, cum acris meditatione via sapientis omnibus ævis easdem veritates invenire possit: nullum ingenii acumen: etum gestarum memoriam semel perditam possit restituere. Poetarum vero lascivorum, alioquinve ineptorum scriptorum cladem adeo non deplorandam puto, ut multo magis gaudendum esse credam, nos non plurimum inuitilium, vel moribus noxiorum auctorum sarcina pre-

a Cic. de Cl. Or. c. 35. b. Ibid. c. 36. serq. c. 47. c. Ibid. c. 55.

premi: cum, qui superfluis præstantissimi poete abunde sufficiant, ut genium poetæ præfixe nolere, & linguam addiscere valeamus. Præter Catulum ergo his temporibus floruit Mamilius historicus & literator: æque ejus æqualis C. Licinius Macer, cujus nomen restituendum esse apud Ciceronem b. pro Accio dudum monuerunt viri eruditi. Ipse Sulla Dictator, ut jam supra occasione belli Cimbrici indicavimus d., de rebus a se gestis commentarios reliquit: cujus libri a Lucullo suppleti, vel forte Lucullo dedicati, a liberto Sulle Cornelio Epicano editi videntur f. In ejusdem Sulle rebus desit historia ab ejus gentili L. Cornelio Sisenna conscripta: quem omnes superiores facile vicisse dicit Cicero g. Celebres etiam hoc temporis intervallo fuerunt Historici Q. Claudius Quadrigarius, & Q. Valerius Antias: qui inter celeberrimos Historie, vel annalium rerum Romanarum conditores censentur s. & a Livio, Gellio aliisque sæpissime citantur. Græce etiam historiam belli Marci conscripsit Lucullus b. Et hi quidem Historicorum sunt præcipui. Poetas eadem hæc ætas tulit virum illum primum Q. Catulum, quem modo nominavimus; quem non prohibuit tanta dignitas, quin lascivos vericulos faceret i: ejusque fami-

a Plin. G. N. X. c. 2. b de LL. l. c. 2. c Voss. de Hist. Lat. l. l. c. 10. d Vid. Plur. Sullap. 460. 670. e Id. Lucull. p. 494. Sull. p. 454. f Suet. de El. Gram. c. 12. g de Cl. Or. c. 64. & LL. l. c. 2. Vid. etiam Vell. l. l. c. 9. sed qui non satis rectè de ejus ætate loqui videtur h. Plur. ejus vitia p. 102. i Plin. Epist. l. V. n. 3. Gell. L. X. n. 29.

familiaris fuit *Q. Ennius* idem poeta a. Nominat etiam *Cicero C.* & *Sex. Titius*, illum Tragicum *b*; hunc, ut videtur, laetivum poetam: licet *Cajus* etiam comedias scripſiſſe videatur, cum *Cicero* dicat *L. Afranium* poetam eum imitari ſtudiſſe: quem comicarum fabularum ſcriptorem e huius temporis celeberrimum fuiſſe ſcimus: & qui rogatus etiam *fabulas* ſcripſit: ut etiam *T. Quinctius Atta d.* Ex quibus omnibus ad nos non niſi pauca quaedam fragmenta pervenerunt: ut etiam ex aliis minus celebribus, quos ſilentio prætermittimus.

LIBER NONUS.

CAPUT PRIMUM.

De bello Mitridatico III. & de bello cum Rege Tigraſe.

S. T. In- S. I.
tium bel-
li Miſ.
III.

Vidimus libri præcedentis capite ſecundo S. 10. *Luculus* & ingenti clade *Triarii*, & adventu *Acilii Conſulis* & denique diſſenſionibus, quibus laborabant *Romani* prohibitu ſine bello *Mitridatico*, ita ut nihil ſibi deinde ab eo Rege timerent *Romani*,

^a *Cic. de cl. Or. cap. 35.* ^b *Ibid. cap. 45.* & ^c *Cic. de orat. Ep. II. 10. v. 57.* ^d *Quintil. X. 1. d. Euseb. ad. Olymp. 175.* ^e *Horat. Epist. II. cap. 1. 73.*

ni, imponere non potuiſſe: neque, ut ſtatuerat, *Tigraſem* bello perſequi. Jam vero, cum *Mithridates* omne tempus, quod per has *Romanorum* diſcordias ipſi reliquum erat, non ad oblivionem veteris belli, ſed ad novi comparationem contuliſſet, *ſoporante* ſe finitimis ſuis bellum inferre velle ſimulans *a*. *Romanis* etiam majore conatu hoc bellum inſtaurari placuit. Itaque *C. Manilius* *Tribunus* plebis (homo venalis, & alienæ miniſter potentie *b*) initio anni ſexcentſimi octuageſimi ſeptimi legem promulgavit, ut ^c *Pompejo*, qui tum in *Cilicia* belli reliquias perſequeretur, *Bithynia*, *Phrygia*, *Lyconia*, *Galatia*, *Cappadocia*, ^d *Cilicia*, *Colehis*, *Armenia* mince cum omni apparatu bellico, & copiis omnibus, qui *Luculli* fuerant *e*, committeretur; utque bellum cum *Mithridate* & *Tigraſe* Regibus gereret; retineretque claſſem & imperium maximum, ut ab initio acceperat. Ita ut hac una lege totum quantum eſſet Imperium *Romanorum* uni homini ſubjiceretur. Itaque vir patris ſuz ſtudioſiſſimus *Q. Catulus* legem, quæ maxina nobilitatis indignatione lata erat *d*, vehementer diſſuaſit, ut jam antea fecerat occaſione belli *Prætoris* nec minus eam improbavit *Q. Hortenſius e*. Suaſit eam *Cicero*, qui tum *Prætor* erat, oratione, quæ

^a *Cic. pro L. Man. c. 4.* ^b *Vell. Pat. I. II. c. 32.* ^c *Plut. Pompe. p. m. 634.* ^d *Liv. ep. 100.* ^e *Cic. pro L. Man. l. 6. v. 10.*